

SELVITYS KULUTTAJATUTKIMUSKESKUKSEN TOIMINNASTA

1.1.–30.6.2003

1 VAIKUTTAUUSTAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Alkuvuoden 2003 aikana tutkimustietoa on tuotettu kuluttajapoliittisen ohjelman keskeisiltä painoalueilta usean eri hallinnonalan, tiedotusvälineiden, opetuksen, neuvonnan ja muiden tutkimustietoa hyödyntävien tahojen käyttöön.

Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan kanssa yhteistyö on keskittynyt

- palveluiden saatavuutta, alueellista kilpailukykyä ja vaihtoehtoista tuottamista koskeviin kysymyksiin
- euron käyttöönottoon kuluttajien kannalta
- tietoyhteiskunnan erityispiirteisiin, sähköisen päivittäistavarakaupan ongelmiin ja mobiilipalveluihin.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalle on tuotettu tutkimustietoa

- elintarviketalouden kansallisen laatustrategian edistämiseksi
- elintarvikkeiden kuluttajalähtöisen tuotekehityksen tueksi.

Ympäristöhallinnon toimialalle on välitetty

- kuluttajien näkemyksiä materiaali- ja ekotehokkaiden tuotteiden, toimintatapojen ja palveluiden kehittämiseen.

Lisäksi tutkimuskeskus on osallistunut kansainväliseen asiantuntijayhteistyöhön mm. kansantalouden tilinpidon ja sähköisen kaupan kehittämiseksi. Yhteistyötä muiden tutkimuslaitosten kanssa on tiivistetty laajojen hankkeiden aikaansaamiseksi sekä tutkimusosaamisen vahvistamiseksi.

Monialainen asiantuntijatoiminta, kuten asiantuntija-alustukset, konferenssiesitelmät, osallistuminen tieteenpäiville, neuvottelukuntien jäsenyydet sekä dosenttiluennot ja opetus korkeakouluissa, on osaltaan lisännyt toiminnan vaikuttavuutta. Lisäksi KTK osallistui aktiivisesti kuluttajapoliittisen ohjelman 2004–2007 valmisteluun vastaten myös sen koordinoinnista.

Viestinnässä ja tietopalvelussa on keskitytty toiminnan tunnetuksi tekemiseen ja tietojen saatavuuden helppouteen ja nopeuteen.

2 TOIMINNALLISTEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

2.1 TUTKIMUSTOIMINTA

Tutkimus on edennyt tulossopimuksen ja toimintasuunnitelman mukaisesti neljällä teema-alueella. Vuoden alussa tehtiin useita tutkimussopimuksia, osa useampivuotisia. Joidenkin hankkeiden osalta rahoituksen hankintaa jatkettiin tarkentuvien suunnitelmien kevään 2003 aikana.

Kotitaloudet palvelujen tuottajina ja käyttäjinä

valmistuneet tutkimukset:

- palvelut tietoyhteiskunnassa -tutkimushanke
- kotitaloustuotannon satelliittitilin kehittämishanke (Eurostat)
- Monitoring the Code of conduct/ home loans (EU)

jatkuneet tutkimukset:

- kotitalouksien ateriapalvelujen ja tekstiilienhoitopalvelujen vaihtoehtoinen tuottaminen
- kotitalouksissa tuotettavien palvelujen ulkoistamisen edellytykset
- kansalaisten käsitykset ja mielikuvat palvelujen laadusta
- ikääntyvien tasa-arvoisuus verkkopalvelujen käyttäjinä
- nuorten velkaantuminen (pohjoismainen yhteistyötutkimus).

käynnistetyt tutkimukset:

- kotitaloudet monimuotoistuvilla kulutusluottomarkkinoilla.

Kuluttajat muuttuvassa elintarviketaloudessa -teema-alueella

valmistuneet tutkimukset:

- kuluttajien ja suurtalousalan ammattilaisten näkemykset suurtalousperunan laadusta
- terveysvaikutteisten elintarvikkeiden kulttuurinen hyväksyttävyys
- kuluttajien käsitykset luomuelintarvikkeista ja niitä markkinoivista yrityksistä (EU-hanke)

jatkuneet tutkimukset:

- elintarvikkeiden kulutusmuutokset
- kotimaiset kevytjuustot ja kuluttajan valinnat
- kuluttajat, luottamus ja elintarvikeketju -tutkimusohjelman painopiste-ehdotusten työstäminen ja täsmentäminen MMM:lle

käynnistetyt tutkimukset:

- tulevaisuuden kuluttajalähtöiset pakkaukset
- kuluttajat, päättäjät sekä lähi- ja luomuruoka
- ruoantuotannon teknologisoitumista käsittelevä väitöskirjahanke Suomen Akatemian osarahoituksella
- eurooppalaisten kuluttajien luottamusta ruoantuotantoon tarkasteleva suomalainen osio.

Uudet markkinat ja käyttäjätarpeet -teema-alueella

valmistuneet tutkimukset:

- sähköinen päivittäistavarakauppa kuluttajan arjessa
- radikaalien innovaatioiden omaksuminen ja immaterialisaatio keittiössä

jatkuneet tutkimukset:

- tuottajan ja kuluttajan vuoropuhelu
- elektronisen päivittäistavarakaupan kehityssuunnat
- mobiilipalvelut ja mobiilimaksaminen Euroopassa

käynnistetyt tutkimukset

- vapaa-ajan klusterin kehityssuuntia.

Euro, kuluttajat ja markkinoiden toiminta -teema-alueella

valmistuneet tutkimukset:

- euro, kuluttajat ja markkinat -tutkimushanke (kokoomateos)

jatkuneet tutkimukset:

- päivittäistavarakaupan suuryksiköiden sijoittumispäätökset
- markkinoiden toimivuuden perustutkimus.

käynnistetyt tutkimukset:

- hintaerot ja niiden syyt maiden välillä
- energiamarkkinoiden kilpailullisuus
- lääkemarkkinoiden kilpailullisuus
- ajoneuvojen markkinahinnat

2.2 TIETOPALVELU

Tietopalvelun ja viestinnän toiminta on edennyt tulossopimuksen ja toimintasuunnitelman mukaan:

- KULTU-tietokantoja on kehitetty rakentamalla julkaisutietokanta ja käytettävyyttä parannettu uudistamalla alatietokantojen tulostusformaatit
- verkkosivuja on kehitetty julkaisemalla osa tutkimusraporteista vain verkossa ja laatimalla painetuista tutkimusraporteista verkkoversioita
- sähköistä julkaisuutoimintaa on kehitetty ottamalla käyttöön uusi painotuotteiden taitto-ohjelma sekä kehittämällä sähköisiä yhteyksiä painotalojen kanssa
- laadittiin tutkimuskeskuksen viestintästrategia ja viestintäohje.

3 RESURSSIT JA TULOTAVOITTEET

Kuluttajatutkimuskeskuksen talousarvio 2003 laadittiin 2 645 500 euron suuruiseksi ilman siirtomäärärahan käyttöä (taulukko). Rahoitukseen myönnettiin valtion talousarviossa (nettobudjetti) lisätalousarvio mukaan lukien 1 780 000 euroa. Tulotavoite oli 865 500 euroa.

Toimintasuunnitelman ja edellisvuoden siirtomäärärahan (533 328 euroa) täsmennyttyä alkuvuonna kokonaismenoiksi arvioitiin sisäisessä budjetissa 2 810 000 euroa, mikä on 164 500 euroa enemmän kuin valtion talousarviossa. Perusteena olivat paitsi toimintasuunnitelmaan perustuvat resurssiesitykset myös vastaavasti rahoituspuolella tuloihin tehty korotus, 34 500 euroa enemmän kuin talousarviossa, sekä edellisten vuosien siirtomäärärahan käyttö. Siirtomäärärahaa on suunniteltu toimintavuonna käytettäväksi 130 000 euroa. Suunnitelman mukaan siirtomäärärahaa jäisi vuodelle 2004 noin 400 000 euroa. Tätä tarvitaan uuden palkkausjärjestelmän käyttöönoton rahoittamiseksi sekä tutkimushenkilöstön työsuhteiden turvaamiseksi uusia projekteja valmisteltaessa ja rahoituspäätöksiä odoteltaessa.

Menojen ja tulojen erittely	Talousarvio	Sisäinen budjetti	Toteutunut 01-06/-03	Toteuma % talousarv.	Toteuma % sis.budj.
Bruttotulot	865 500	900 000	150 766	17 %	17 %
- maksullisen toiminnan tulot	10 000	7 000	2 237	22 %	32 %
- muut tulot	855 500	893 000	148 529	17 %	17 %
Bruttomenot	2 645 500	2 810 000	1 312 886	50 %	47 %
Nettomenot	1 780 000	1 910 000	1 162 120	65 %	61 %

Kesäkuun loppuun mennessä tulotavoitteesta on toteutunut 17 %. Tästä ei voida päätellä kuitenkaan koko vuoden tulokertymää, koska tulojen laskutus ajoittuu loppuvuoteen. Tehtyjen sopimusten perusteella arvioituna koko vuoden tulo-odotusta ei näillä näkymin kuitenkaan saavuteta: tulokertymä näyttäisi tehtyjen sopimusten ja laskutusaikataulujen perusteella olevan noin 750 000 euroa eli 13 % vähemmän kuin talousarviossa ja 17 % vähemmän kuin sisäisessä budjetissa. Em. summa on noin 50 000 euroa pienempi kuin vuoden 2002 tulot.

Kesäkuun lopussa menokertymä talousarvioon verrattuna on 50 % ja sisäiseen budjettiin verrattuna 47 %. Mikäli tulo-odotukset eivät täyty, loppuvuodesta menoja tulee supistaa suunnitellusta tai seurauksena on siirtomäärärahan suunniteltua suurempi käyttö toimintavuonna.

Henkilöstön määrässä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia, mutta työsuhteita on kuitenkin voitu vakinaistaa. Epätietoisuus kahden virkasuhteisen, usean vuoden sairaus- ja kuntoutusjaksoilla olleen henkilön mahdollisuuksista palata työhön on päättynyt ja virat voidaan täyttää vakituisesti: toukokuussa työnsä aloitti erikoistutkija markkinoiden kilpailullisuuden tutkimuksessa ja taloussuunnittelijan virka pantiin hakuun kesäkuussa. Myös elintarvikkeiden kulutusta arvioivan ryhmän tutkimuspäällikön virka julistettiin vakinaisena haettavaksi. Tarkoituksena on täyttää avoimet virat 1.9. alkaen. Tiedottajan virkaan valittiin uusi henkilö edellisen jäätyä eläkkeelle. Myös yksi määräaikainen tutkijan toimi muutettiin vakinaiseksi tutkimusassistentiksi. Yksi korkeakouluharjoittelija on keväällä aloittanut harjoittelujaksonsa ja kahden muun kanssa on tehty sopimukset syksyn harjoittelujaksoista.

4 TUTKIMUKSEN KEHITTÄMINEN

Verkostoyhteistyötä suomalaisiin yliopistoihin tiivistettiin tutkimus- ja jatko-opinnäyteyhteistyönä. Kevään aikana järjestettiin tutkijaseminaareja mm. yhteiskuntatieteellisestä teknologiatutkimuksesta sekä edistettiin tutkijoiden jatkokoulutus- ja etätyömahdollisuuksia ja tutkimusjohdon osallistumista tutkimustyöhön. Jatko-opintoja harjoitti 8 tutkijaa. Näistä yksi suoritti lisensiaatin tutkinnon.

Kuluttajapaneelin kehittämistä jatkettiin ja kehitettiin sähköistä tiedonvälitystä tutkimusaineistojen hankinnassa (Internetkyselyt ja digitaaliset tallenteet).

Kansainvälisenä yhteistyönä tutkimuskeskuksen erikoistutkija jatkoi konsulttina Eurostatin organisoimassa task force -ryhmässä kotitaloustuotannon satelliittitilinpidon kehittämiseksi vuosina 2001–2003. Yhteistyö Yhdysvaltoihin University of Connecticutin kanssa tiivistyi: tuloksena yksi tutkimuspäälliköistä lähtee syksyllä vuodeksi tutkimaan syitä elintarvikkeiden hintaeroihin eri maissa ja kehittämään menetelmiä tutkia hintaeroja myös muilla toimialoilla. Edelleen valmisteltiin Lancasterin yliopiston tutkijan vierailua tutkimuskeskukseen syksyllä 2003.

Edelleen jatkettiin Journal of Consumer Policy -lehden teemanumeron toimittamista konferenssijulkaisuksi syksyllä 2003 Kansainvälisen kotitalous- ja kuluttaja-alan konferenssin (International Household and Family Research Conference 2002) konferenssiaineiston pohjalta.

5 ORGANISAATION KEHITTÄMINEN

Kehittämishankkeissa on edetty suunnitelmien mukaisesti:

- uuden palkkausjärjestelmän kehittämistyössä on alkuvuonna tehty uudet vaativuus- ja suoritusarvioinnit sekä viimeistely työmarkkinalaitoksen kanssa neuvottelutarjousta jätettäväksi elokuussa henkilöstöjärjestöille
- työsuojelutoimikunta on alkuvuodesta aloittanut työnsä valmistellen työpaikaselvityksen ja työsuojelun toimintaohjelman laadintaa
- tietohallintostrategia valmistui toukokuun loppuun mennessä ja tavoitteena on loppuvuodesta käynnistää strategiassa yksilöityjä kehittämishankkeita
- henkilöstöpoliittisen ohjelman valmistelu ajoittuu loppuvuoteen.

Lisäksi säädöksiin ja sisäisten toimintatapojen kehittämisen liittyen:

- uusittiin asetus maksullisista suoritteista ja se astui voimaan 1.4.2003
- tarkennettiin työjärjestystä tutkimusjohdon ja esimiesvastuiden osalta
- aloitettiin hankintaohjesäännön laatiminen.